

עיצוב מחדש של המקום במשפחה הרב-דורית:

חווית השכול של סבים וסבות לאחר מות נכד/ה

ניצן לב¹, ד"ר אילא קרמל שיפמן², ד"ר רינת ליפשיץ³, ד"ר אילה אליהו⁴,
עו"ס גליה שגב רוזנברג⁵ פרופ' אלה קון-שוורץ¹

1. תוכנית הגרונטולוגיה, בית הספר לבריאות הציבור, אוניברסיטת בן גוריון בנגב. 2. המחלקה לניהול מערכות בריאות, אוניברסיטת אריאל. 3. החוג לגרונטולוגיה קהילתית, המכללה האקדמית מקס שטרן בעמק יזרעאל. 4. בית הספר לעבודה סוציאלית לואי וגבי וייספלד, אוניברסיטת בר-אילן. 5. המחלקה לטיפול באזרחים ותיקים, עיריית כפר סבא

ממצאים

זהו שלוש תמות מרכזיות, המאורגנות על פני ציר זמן הכולל שלוש נקודות זמן:

טרם-אובדן, שעת האובדן ולאחר האובדן
1. התמודדות אישית.

מנתוני המחקר עולות אסטרטגיות ההתמודדות העיקריות של הסבים והסבות עם האובדן וניתן לזהות את מקורות התמיכה שלהם אל מול הקשיים הרגשיים הנלווים.

"לזכור את המת זה לא למות מהזיכרון שלו
אלא לחיות מהזיכרון שלו",
צביה, בת 75.

2. מערכת היחסים הבין-אישית עם הנכד/ה.
ממצאי המחקר מאירים את מאפייני הקשר שאבד עם הנכד או הנכדה, ומצביעים על זיקה בין מידת הקרבה והמעורבות בקשר לבין עוצמת חווית האובדן.

"אומרים בני בנים כבנים..... הוא היה נכד אבל
הוא היה כמו בן בשבילנו",
לאה, בת 73.

3. מערכת היחסים הבין-דורית עם הבן/ת השכולים.

בקרב רבים מהסבים והסבות השכולים מערכות היחסים עם הבן/ת השכולים נהפכו למתוחות ומורכבות בעקבות האובדן.

"איבדנו את היכולת הזאת לתקשר איתם
[ההורים השכולים] באופן פשוט ובכל מילה
שאנחנו אומרים, אנחנו צריכים לחשוב עליה
שבעים פעם. זה דבר שהכביד, מכביד עד עצם
היום",
רבקה, בת 75.

הרקע למחקר

- מפרוץ מלחמת "חרבות ברזל" נוספו למעגל השכול בישראל כ-4,000 סבים וסבות.
- ממצאי מחקרים מלמדים כי חווית השכול בקרב סבים וסבות נושאת מאפיינים ייחודיים, המלווים בתהליך של בחינה והגדרה מחדש של זהותם, תפקידם ומעמדם במסגרת המשפחה הרב-דורית.
- למרות אובדנם המשמעותי, סבים וסבות שכולים נותרים לעיתים קרובות מחוץ למסגרות ההכרה והמענים הייעודיים הניתנים למשפחות שכולות.

מטרות המחקר

- לבחון כיצד סבים וסבות שכולים תופסים ומעצבים מחדש את מקומם ותפקידם במשפחה הרב-דורית לאחר אובדן הנכד/ה.
- לזהות את האתגרים, המורכבויות ומשאבי ההתמודדות המלווים תהליך זה.

שיטת המחקר

- במחקר השתתפו 20 סבים וסבות שאיבדו נכד או נכדה במהלך מלחמת "חרבות ברזל", במסגרת השירות הצבאי או בעקבות פעולות איבה.
- הנתונים נאספו באמצעות ראיונות עומק חצי-מובנים.
- הראיונות נערכו פנים אל פנים ואפשרו בחינה מעמיקה של חוויות השכול ומשמעויותיהן.
- בוצע ניתוח תוכן איכותני אינדוקטיבי בחמישה שלבים.

מסקנות

- נוכח מאפייני השכול הייחודיים, קיים צורך בהשוואת זכויות ותמיכות של סבים וסבות שכולים לקרובים מדרגה ראשונה.
- הממצאים מדגישים את הצורך בפיתוח התערבויות מקצועיות עבור סבים וסבות שכולים (פרטניות וקבוצתיות), להתמודדות עם האובדן.